

Av. Şefik ZİROĞLU, Stj. Av. Neslihan Öykü ŞAHİN

Zeytinliklerin Madencilik Faaliyetine Açılması

Zeytin; Eski Ahit'e göre refahın ve bolluğun simgesi, Eski Mısır'da Tanrıça Isis'in meyvesi, Güneş Tanrısı Ra'nın aydınlanma simgesi, Eski Yunan'da bereket ve barışın temsilcisi Tanrıça Athena'nın armağanıdır. Tüm kutsal inanışlarda zeytin ağaçları, Tanrıların insanlara hediyesi ve barış, bereket, bolluk, aydınlanma gibi pek çok değerın sembolüdür.

Bütün ağaçların ilki olarak adlandırılan zeytin ağaçlarının tarihçesi çok eskilere dayanmaktadır. Arkeolojik çalışmalar, zeytin yetiştiriciliğinin M.Ö 4000'li yıllara kadar uzandığını göstermektedir. 6000 yıldır Akdeniz havzasında bulunan zeytinin, ana vatanı Güneydoğu Bölgesini de kapsayan Yukarı Mezopotamya ve Güney Asya olarak bilinmektedir.

M.Ö. Atina Anayasasında yer alan "Devlet malı veya özel mülkiyet farkı olmaksızın, zeytin ağacını kesen veya deviren herkes mahkemede yargılanacaktır eğer suçlu bulunurlarsa idam edilmek suretiyle cezalandırılacaklardır" sözünün, zeytin ağacına zarar veren herkesi idama mahkum etmeye kadar ciddi yaptırımlar öngörmesi zeytin ağaçlarının tarihteki önemini ortaya koymaktadır.

Tarihte önemli bir yeri bulunan zeytincilik faaliyetinin ülkemizde yaygınlaştırılması Cumhuriyetin kurulmasıyla gerçekleşmiş, zeytincilik bir devlet politikası haline getirilmiştir. Bu dönemde; genç ziraat mühendislerinin İtalya'ya zeytincilik eğitimine gönderilmesi, yüzbinlerce zeytin ağacı dikimi yaptırılması, üretimin artırılması, Bornova'da Zeytincilik Araştırma Enstitüsü kurulması gibi pek çok uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu politikalarla birlikte zeytincilik faaliyeti, Marmara, Ege ve tüm Akdeniz'e yayılmıştır.

Ülkemizde, ağırlıklı olarak zeytin ağacı dikilen ve yetiştirilen yer, Ege bölgesidir. Ege bölgesinde yetiştirilen bu zeytinler kaliteli olup zeytinyağı üretiminde de kullanılmaktadır. Ayrıca, zeytin çeşitlerine göre Güney Marmara Bölgesi, Gaziantep ve Kahramanmaraş illerinde de zeytin üretimi faaliyetleri yapılmaktadır.

Günümüzde Türkiye, küresel zeytin üretiminin yaklaşık olarak %5,5'luk kısmını gerçekleştirmektedir. Küresel zeytin ve zeytinyağı ihracatının ise yaklaşık %3,4'ü Türkiye tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, ülkemizde toplam zeytin üretimi, 2018/2019 sezonunda 1 milyon 300 bin ton seviyesinde gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, Uluslararası Zeytinyağı Konseyi (UZK) verilerine göre, 2019/2020 sezonunda zeytinyağı üretimimiz 225 bin tona ulaşmıştır.

Zeytin ağacının, doğaya ve ekonomiye katkısı tartışılmaz kıymette olup ülkemiz üretimi ve doğasının da ayrılmaz bir parçasıdır. Tarihimizde zeytincilik faaliyetlerine getirilen hukuksal düzenlemelerinden ilki olan ve halen yürürlükte olan 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabancılarının Aşılattırılması Hakkında Kanununun 20. Maddesinde, "Zeytinlik sahaları içinde ve bu sahalara en az 3 kilometre mesafede zeytinyağı fabrikası hariç zeytinliklerin vegatatif ve generatif gelişmesine mani olacak kimyevî atık bırakan, toz ve duman çıkaran tesis yapılamaz ve işletilemez." hükmü ile zeytinlik sahalarının korunması için çeşitli düzenleme ve yaptırımlar öngörülmüştür.

Bununla birlikte Anayasanın 56. maddesinde "*Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.*" hükmü yer almakta ve 45. maddesinde de "*Devlet, tarım arazileri ile çayır ve mer'aların amaç dışı kullanılmasını ve tahribini önlemek, tarımsal üretim planlaması ilkelerine uygun olarak bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak maksadıyla, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların*

işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır. Devlet, bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve gerçek değerlerinin üreticinin eline geçmesi için gereken tedbirleri alır." hükmüne yer verilmiştir. Anayasa'da yer alan söz konusu hükümlerle birlikte tarımın, üreticinin ve tarımsal alanların korunması güvence altına alınmış ve devlete bu korumayı sağlamak için yükümlülük öngörülmüştür.

Öte yandan 5929 sayılı Kanunla kabul edilerek katıldığımız 2005 Uluslararası Zeytinyağı ve Sofralık Zeytin Anlaşması'nın 34. Maddesinde "*Üyeler zeytin ve zeytinyağı üretiminin tüm aşamalarında çevresel ve ekolojik hususlara gereken önemi verecek ve Üyeler Konseyi tarafından bu alanda karşılaşılan herhangi bir problemin iyileştirilmesi veya çözülmesi için gerekli addedilen faaliyetleri yürütmeyi üstlenecektir.*" hükmüne yer verilmiştir. Bu bakımdan zeytin ve zeytincilik faaliyetleri, katılımımızın olduğu Uluslararası Antlaşma ve Uluslararası Zeytin Konseyi tarafından güvence altına alınmış ve devlete bu korumayı sağlamak üzere yükümlülük öngörülmüştür.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının Maden Yönetmeliğinde değişiklik yapan düzenlemesine göre, ülkenin elektrik ihtiyacını karşılamak üzere yürütülen madencilik faaliyetlerinin tapuda zeytinlik olarak kayıtlı olan alanlara denk gelmesi durumunda, zeytin sahasının madencilik faaliyeti yürütülecek kısmının taşınmasına, sahada madencilik faaliyetleri yürütülmesine ve bu faaliyetlere ilişkin geçici tesisler inşa edilmesine Bakanlıkça izin verilebilecektir. Ayrıca söz konusu yönetmeliğe göre, Türkiye'de yer alan zeytinliklerin, "kamu yararı" görülmesi durumunda, madencilik faaliyetlerine açılabilmesi mümkün hale gelmiştir.

1 Mart 2022 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan bu düzenleme, yayımlandığı tarihten bu yana halkın birçok kesiminden tepkiler almakla birlikte, düzenlemenin iptali ve yürütmesinin durdurulması amacıyla Danıştay'da çok sayıda dava da açılmıştır.

Son zamanda gündemde yer alan haberlere göre Danıştay 8. Dairesi, yönetmelik değişikliği ile ilgili incelemesinde, davaya esas olan karar verene kadar yönetmelik değişikliğinin 3573 sayılı Zeytincilik Kanunu'na aykırı hükümler içerdiği ve kamu yararına aykırı olduğu gerekçesiyle yönetmelikte yapılan değişikliğin yürütmesinin durdurulmasına karar vermiştir.

İlgili kararın hukuki değerlendirmesinde, "*Maden Kanununda madencilik faaliyetleri için, ilgili kanun hükümlerine yapılan atf ve 3573 sayılı Kanun ile getirilen sınırlamalar ve yasaklamaların Yönetmelikle ile ortadan kaldırılması mümkün olmadığından, 3213 sayılı Kanunda ya da 3573 sayılı Kanunda değişiklik yapılmaksızın dava konusu Yönetmelik değişikliği ile zeytinlik alanlarda madencilik faaliyetine davalı İdarenin izni ve madencinin taahhütnamesi ile olanak sağlayan düzenlemede hukuka uyarlık görülmemiştir.*" denilmek suretiyle yönetmelik değişikliğinin yürütmesinin durdurulmasına karar verilmiştir. Bu kararla birlikte, açılan dava hakkında esas olan karar verilene kadar yönetmelik değişikliği uygulanmayacak ve zeytin alanlarında madencilik faaliyeti yapılmasına izin verilmeyecektir.

Danıştay tarafından yönetmelik değişikliğinin, yürütmenin durdurulması ile birlikte esas hakkında değerlendirme neticesinde iptal edilmesi gerekmektedir. Ülkemiz için son derece önemli bir yere sahip olan zeytin ağaçlarımızın korunması, tarımsal üretimimizin desteklenmesi sağlanmalıdır. Kamu yararının sağlanması için öncelik tarım alanlarımız ve doğamız olmalı, çeşitli uygulama ve yaptırımlarla tarım arazilerimizin korunması ve geliştirilmesi yönünde çalışmalar yapılmalıdır.